

İBRAHİM GÜLŞENÎ'NİN “PENDNÂME”Sİ

Alim YILDIZ¹

PANDNAMA OF İBRAHİM GULSHANI

In our literature, those works which are written to teach ethichs of Islam, to guide people and to give advice, in general, are called nasihatnama or pandnama. There are Quranic verses, prophetic saying, proverbs and several advices in these writings.

Muslim mystic-poet Ibrahim Gulshani, also, has a work, titled as pandnama. This work has two manuscripts and consists of 196 lines.

Anahtar Kelimeler:

Edebiyat, Mesnevî, Pendnâme, İbrahim Gülşenî

A. TÜRK EDEBİYATINDA NASİHATNÂME (PENDNÂME) TÜRÜ

Dilimizde öğüt anlamına gelen Farsça *pend* kelimesinin Arapça'daki karşılığı *nasîha(t)*'dir. Bu kelimeler, sonlarına gelen “nâme” ekiyle birlikte genel anlamda İslâmî edebiyatta ahlakî öğütler ihtivâ eden eserlere verilen bir isim haline gelmiştir. Yazılış amacı insanlara yol göstermek ve öğüt vermek olan ve *Nasîhatnâme*, *Pendnâme* gibi isimlerle anılan bu eserler, İslâm ahlâkını telkin etmek maksadıyla yazılmış nasihatları ihtiva eden eserlerdir. Bilgi vermek gayesi de güden bu eserlerden manzum olanlar, genellikle mesnevî nazım şekliyle yazılmışlardır. Kasîde ve musammat şeklinde yazılanları olduğu gibi mensur olarak yazılanları da bulunmaktadır.

¹ CÜ. İlahiyat Fakültesi

Müslüman milletlerin edebiyatlarında yer alan nasihatnâmelerin temeli, Hz. Lokman'ın oğluna verdiği öğütler² ile Hz. Peygamber'in: “*Din, nasîhattan ibarettir.*”³ hadisine dayanmaktadır. İslâm bilgin ve şâirleri, bu ayetlerin ve bu hadisin önemini göz önünde bulundurarak, nasîhata dâir risâleler, kitaplar, şiir ve hikâyeler, nasîhatnâmeler yazmışlardır.

Pendnâme adıyla yazılan nasîhatnâmelerde dînî, sosyal ve ahlakî bir takım öğütler verilerek çağın gereğine göre hayatın bütün evreleri için hazırlamak ve yetiştirmek esastır. Bundan dolayı pendnâmeler “nazma çekilmiş” âyet, hadis, hikmet, kelâm-ı kibar ve atasözleriyle doludur⁴.

Türk edebiyatına İran ve Arap edebiyatından geçen *nasîhatnâme* türü, genelde ahlakîdir. Bunların içinde yalnız dînî nitelikte olanları, ayet ve hadislerden birtakım örnek sözler alınarak yazılanları da vardır⁵.

Nasîhatnâmelerde, insana yaşam sürecinde en doğruyu bulmak ve uygulamak yolunda hizmet önemli olduğu için, dînimizin ve millî kültürümüzün değerleri bir bütünlük içinde verilir. Âyet ve hadisleri atasözleri takip eder. Bu eserler aynı zamanda yazıldıkları çevrenin de içtimâi ve ahlakî durumu hakkında bilgi veren kaynaklar durumundadır.

Ahlakî öğütler veren eserlerden *siyasetnâme* adıyla anılan bir diğer eser türü daha bulunmaktadır⁶. Bunlar da bir nevi nasîhatnâmelerdir. Her iki tür de benzer konuları ihtiva etmesine rağmen, siyasetnâmeler daha çok devlet yöneticilerine, pendnâmeler ise şahıslara yönelik tavsiyeler içeren eserlerdir. Daha açık bir deyişle, siyasetnâmeler sultan, vezir vb. gibi yönetici konumundaki kimseler için kaleme alınmasına rağmen,

* CÜ. İlahiyat Fakültesi.

² Bkz. Lokman Suresi, 31/13-19.

³ Es-Suyûtî, Celâleddîn b. Ebû Bekr, *el-Câmi 'u's-Sağîr*, Beyrut 1981, I, 262 (Hadis no: 4302); Aclûnî, İsmâil b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafa*, Beyrut 1351, I, 414 (Hadis no: 1324).

⁴ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, 6. Baskı, Ankara 2000, s. 188.

⁵ Abdurrahman Güzel, *Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı*, Ankara, 2000, s. 586.

⁶ Ahlak kitapları için bkz. Agah Sırrı Levend, “Ümmet Çağında Ahlak Kitaplarımız”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten*, Ankara 1963, s. 96-97 (Makalenin tamamı 89-115).

pendnâmeler, müellifin oğlu, müritleri ya da tüm Müslümanlar için kaleme aldığı genel ahlakî tavsiyeleri içeren eserlerdir. Bununla birlikte bahsettiğimiz bu iki tür bazen birbiri içerisine girmekte ve kesin bir ayırım zorlaşmaktadır⁷.

İslam tarihinde, genellikle siyasetnâme veya nasihatnâme adı ile bilinen, idareci ve hükümdarların adalet ve İslam'a uygun bir yönetimde bulunmaları bakımından verilen öğütler olarak tanımlanabilen yazıların çok eski bir geleneği vardır. Hz. Peygamber zamanında ilk seriyyelere çıkan gurupların reislerine, faaliyetleri sırasındaki tutumları bakımından, Peygamber tarafından yapılan tavsiye ve nasihatlerin siyer kitaplarına akseden metinleri bu tür öğütlerin öncüleri sayılabilir. Halife Ebû Bekir'in (ö. 634), İran ve Doğu Roma üzerine yürüyen ordu kumandanlarına, fethedecekleri topraklarda adalet ve insaf ile hareket etmelerini emir ve tavsiye eden sözleri izlemiştir. Hz. Ali'nin Bir Devlet Adamına Emirnamesi adıyla Türkçe'ye çevrilen mektubu da bu türün önemli bir örneğidir⁸. Bu gelenek İslâmî Arap literatüründe ilk yüksek noktaya, Tâhirîler hânedanı kurucusu Tâhir b. Hüseyin'in (ö. 822), oğlu Abdullah'a (ö. 845), Elcezîre valiliğine tayini münasebetiyle yazmış olduğu uzun mektupta ulaşmıştır⁹.

Doğruyu, iyiyi, faydalıyı göstermek için söylenmiş atasözleri başlangıcından beri edebiyatımızda didaktik unsurların ve öğüt verme geleneğinin en önemli göstergesidir. Kalıplaşmış şekilleri olan, bazen yarı manzum diyebileceğimiz atasözlerini, manzum nasihatnâmelerin ilk örnekleri sayabiliriz. Türk edebiyatında öğüt verme amacıyla söz söyleme ve şiir yazma geleneği de oldukça eski tarihlere kadar iner. *Kutadgu Bilig*, *Atabetü'l-Hakâyık* gibi eserler ve Ahmet Yesevî'nin (ö. 1166) *Divân-ı Hikmet*'i, Ahmet Fakih'in *Çarh-nâme*'si bu geleneğin devam ettirildiği

⁷ Bkz. Necla Pekolcay vd., *İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nev'ilere Giriş*, İstanbul, 1994, s. 265-266.

⁸ Bkz. Hz. Ali'nin Bir Devlet Adamına Emirnamesi,(Trc. Mehmet Akif Ersoy), İstanbul 1963.

⁹ Erdoğan Merçil, "Sebüktegin'in Pendnâmesi (Tanıtma, Farsça metin ve Türkçe'ye Tercümesi)", *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, Cild-Volume: VI, Cüz-Parts: 1-2, İstanbul, 1975, s. 203 (Makalenin tamamı için bkz. s. 203-233).

eserlerdir. Yunus Emre'nin (ö. 1320) *Risâletü'n-Nushiyye* isimli mesnevîsi, allegorik bir siyasetnâme olan *Kutadgu Bilig*'den sonra, Anadolu sahasında Türkçe olarak ve mesnevî şekliyle yazılan, nasihatnâme tarzındaki ilk eserdir¹⁰. Yunus Emre'nin bu eseri Kur'an-ı Kerim ve hadislerden çıkarılacak dersleri vermekle kalmaz, aynı zamanda bunları yüksek bir estetik biçimde de sunar¹¹.

Doğrudan ahlak konusunda olan bu tür eserlerin yazılmasına, sonraki yüzyıllarda da devam edilmiştir. XV. yüzyıl yazarlarından Amasyalı Ali b. Hüseyin'in *Tâcü'l-Edeb* isimli eseri, XVI. yüzyıl bilginlerinden Kınalızâde Ali'nin *Ahlâk-ı Alâî* ve XVII. yüzyıl şâiri Nâbî'nin (ö. 1712), oğlu Ebü'l-Hayr Mehmed'e yazdığı *Hayriye-nâme*'si¹² bu sahanın tanınmış eserleridir¹³.

Bu eserler dışında, kütüphane kayıtlarından görebildiğimiz kadarıyla, edebiyatımızda pendnâme türünde eser veren şairlerden bazıları şunlardır:

Abdülmecid Sivâsî (ö. 1639)¹⁴, Ahmed Diyarbakırlı¹⁵, Ahmed Sûzî (ö. 1830)¹⁶, Ahmed Zarîfî Baba (ö. 1795)¹⁷, Arif (XV. yy.)¹⁸, Askerî¹⁹, Azmî (ö. 1582)²⁰, Cemâlî (ö. 1524)²¹, Dede Ömer Rûşenî (ö. 1487)²², Edirneli Nazmî

¹⁰ Umay Günay-Osman Horata, *Yunus Emre Risâletü'n-Nushiyye*, Ankara 1994, s. 55.

¹¹ Bkz. Mehmet Arslan, *Pendnâme-i Zarîfî*, Sivas, 1994, s. 5-6.

¹² Eser hakkında bkz. Şâir Nâbî, *Hayriyye* (haz. İskender Pala), İstanbul 1989.

¹³ Diğer ahlâkî eserler için bkz. Â. Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1988, s. 122.

¹⁴ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, Murad Buhari blm., no: 326, vr. 60-64.

¹⁵ Bkz. Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi, no: 13662, 116vr.

¹⁶ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud blm., no: 4447, vr. 5-8; Süleymaniye Kütüphanesi, Mihrişah Sultan blm., no: 198, vr. 42-46.

¹⁷ Bu eser basılmıştır. Bkz. Mehmet Arslan, *Pendnâme-i Zarîfî*, Sivas, 1994

¹⁸ Bkz. Süleymaniye Ktp. İbrahim Ef. blm. no: 355/1.

¹⁹ Bkz. Türkiye Yazmaları Toplu Katalogu, Sü. A. Nihat Tarlan/ 62, vr. 21a-25b.

²⁰ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, Kasidecizade blm., 722, vr. 107-108;; Manisa İl Halk Kütüphanesi, no: 1504/9, vr. 72-74; TTK Kütüphanesi, no: 277; Süleymaniye Kütüphanesi, M. Arif- M. Murad blm. 19, vr. 40-43.

²¹ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, Reşid Ef. blm., 593, vr. 61-66.

(ö. 1559)²³, Emîrî (XVI. yy.)²⁴, Erzurumlu İbrahim Hakkı (ö. 1724)²⁵, Fazlî Efendi²⁶, Gubârî (ö. 1566)²⁷, Güvâhî (ö. 1526'dan sonra), Hamdî Çelebi-Hamdullah Ahmed²⁸, Hasan²⁹, Hüseyin Hamdi b. Hüseyin³⁰, Hızrî (XVI. yy.)³¹, İsmail Hakkı b. Mustafa (ö. 1725), Kadızâde Mustafa İlmî (ö. 1637)³², Kaygusuz Baba³³, Kebîrîzâde Abdurrahman Yüsrî b. Mustafa (ö. 1721)³⁴, Meşâmî (ö. 1585)³⁵, Mürîdî (XIV. yy.)³⁶, Sahaflar Şeyhizâde Mehmed Esad Efendi (ö. 1848)³⁷, Nâim Tameşverî Naimüddin (ö. 1769)³⁸, Nâimî-Halil (1230)³⁹, Nev'î (1559)⁴⁰, Refi'î (yazılış 1408)⁴¹, Seyyid Âzerî (ö. 1582)⁴², Şem'î el-Prizenî⁴³, Şemseddin Sivasî (ö. 1597)⁴⁴, Vâhidî (ö.

²² Bu eser müstakil bir eser olmayıp, Sehi'nin , "mev'ıza üslûbunda çok hakâyık ve dekâyık ve nice maârif cem' edip..." diyerek vasıta beytini verdiği terci-i bendidir. Bkz. Mustafa Uzun, "Dede Ömer Rüşenî", *DİA*, İstanbul 1994, s. 82. Dede Ömer Rüşenî'nin eserleri için ayrıca bkz. Mustafa Uzun, *Dede Ömer Rüşenî, Hayatı, Eserleri ve Miskinlik-nâme Mesnevîsi (Edisyon Kritik)*, İstanbul 1982, s. 45-52 (MÜ SBE, Basılmamış doktora tezi).

²³ Eser için bkz. Fatma Öztürk-Nurcivan Kaleş, *Manzum Tercüme-i Pend-i Attar (Metin-Muhtevâ-Tahlil)*, Diploma Çalışması, İzmir 1997.

²⁴ Bkz. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi no: 362.

²⁵ Bkz. İstanbul Belediyesi Kütüphanesi, Osman Ergin Yaz. 563, vr. 114a-115a.

²⁶ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi Halet Ef., blm., no: 245, 8 vr.

²⁷ Bkz. Nuruosmaniye Kütüphanesi, no: 4967.

²⁸ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih blm., no: 5427.

²⁹ Bkz. Köprülü Kütüphanesi, Ahmed Paşa blm. no: 345, vr. 101-138.

³⁰ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Ef., blm., no: 1218, vr. 232-233.

³¹ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut Ef. blm., no: 3636.

³² Bkz. İbrahim Hakkı Konyalı Kütüphanesi, no: 49, vr. 16-31.

³³ Bkz. Beyazıt Devlet Kütüphanesi, no: 150794/4, vr. 81-114.

³⁴ Bkz. Nuruosmaniye Kütüphanesi, no: 4346, 36 vr.

³⁵ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa blm., no: 503.

³⁶ Bkz. İ.Ü. Kütüphanesi, TY, no: 7198.

³⁷ Bkz. İ.Ü. Merkez Kütüphanesi, İbnü'l-Emin Koleksiyonu, no: 529.

³⁸ Bkz. Türkiye Yazmaları Toplu Katalogu, Sü- A. Nihat Tarlan, no: 13, 14 vr.

³⁹ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, İzmir blm, no: 608, 13vr.

⁴⁰ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Ef. Blm. no: 2861, vr. 106-117.

⁴¹ Bkz. Millet Kütüphanesi, Manzum, no: 941.

⁴² Bkz. Hacı Selimağa Kütüphanesi, no: 948, 95vr.

1577)⁴⁵, Veysî – Üveys b. Muhammed el-Alaşehrî (ö. 1628)⁴⁶, Yetimî (XV. yy.)⁴⁷, Zâtî (ö. 1546)⁴⁸.

Nasihatnâme türündeki eserlerin bir kısmı özel adlara sahipse de, büyük bir çoğunluğu Feridüddin Attar'a ait olarak gösterilen *Pendnâme* adıyla yazılmışlardır⁴⁹. Edebiyatımızda nasihatnâme geleneğinin, ister Feridüddin Attar, isterse Attar-ı Tûnî veya bu ad ya da mahlası kullanan başka bir şaire ait olsun, özellikle *Pendnâme* isimli bu eserin tesiriyle başladığı söylenebilir. Medreselerde ders kitabı olarak da okutulmuş olan bu eser, Türkçe dışında Almanca, Fransızca, Latince ve Hintçe'ye de çevrilmiştir. Bu eserin tesiriyle bir çok Türk şairi tarafından pendnâmeler kaleme alınmıştır. Daha sonra bu yolda yazılan eserlere örneklik etmiş olan *Pendnâme*'nin pek çok taklidi olduğu gibi, tercüme ve şerhleri de oldukça fazladır. Aynı adla anılan eserlerin bir kısmı söz konusu eserin Türkçe tercümelemleri şeklinde olmasına rağmen, bir kısmı ise tamamen telifir⁵⁰.

Pendnâmelerde işlenen konular ise, Mahmut Kaplan tarafından şu şekilde sıralanmaktadır⁵¹.

a. Dînî Tasavvufî konular (İbadetler, Ahirete hazırlık, Hevâ ve hevesi terk etme, Nefis, Allah yolunda çalışmak, Riyâ, Ucb, İhlâs, Tevbe, Şükür, Zikir, Kazâya rıza, Zühd, Dünyayı terk etme, Uzlet, Aşk ve Adâvet).

⁴³ Bkz. TDK Kütüphanesi, no: 69.

⁴⁴ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, Kasidecizâde blm., no: 717/3.

⁴⁵ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, Hekimoğlu blm. no: 442, 243vr.

⁴⁶ Bkz. Nuruosmaniye Kütüphanesi, no: 4363, vr. 24-26.

⁴⁷ Bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, İbrahim Ef. blm., no: 588/1.

⁴⁸ Bkz. Nuruosmaniye Kütüphanesi, no: 4968, vr. 62-63.

⁴⁹ M. Nazif Şişmanoğlu, bu eserin Feridüddin Attar'ın değil XV. yüzyılda yaşayan Attar-ı Tûnî veya Attar adlı veya mahlaslı diğer kişilerce yazıldığını ifade etmektedir. Bkz. M. Nazif Şişmanoğlu, "Attar Feridüddin", *DİA.*, İstanbul, 1991, IV, 98.

⁵⁰ Nasihatnâmeler hakkında geniş bilgi için bkz. Mahmut Kaplan, "Divan Edebiyatında Manzum Nasihat-Nâme Yazan Şairler ve Eserleri I", *YÜ. Fen-Edebiyat Fakültesi Sos. Bil. Dergisi*, Sayı: III, Van 1992, s. 23-68.

⁵¹ Bkz. Mahmut Kaplan, "Manzum Nasihat-Nâmelerde Yer Alan Konular", *SÜ. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: IX, Konya 2001, s. 133-185.

b. Genel Ahlâkla İlgili Konular (Kanaat, Sabır, Tevekkül, Edeb ve haya, Doğruluk, Alçakgönüllülük, Çalışıp kazanmak, Bozgunculuk, Açgözlülük, Yalan, İsrâf, Tükenmez arzu, Kıskançlık, Gıybet, Başkalarını kınama, Öfke, Kin gütmek, Gurur, Akrabalarla ilişkiyi kesme, Başkalarının rızkına mani olmak, Atalarla övünmek, Hezl ve müzah, Keyif verici maddelerden sakınmak).

c. Sosyal Hayatla İlgili Konular (Konuşma, Evlilik, Çocuk eğitimi, Adalet, Cömertlik, İyilik etmek, Komşu hakkı, İstişâre etmek, Kötü kişilerle arkadaşlık etmemek, Davetsiz bir yere gitmemek, Sözünde durmak, Büyük kişilerin düşmanlığından sakınmak, Rüşvet, Sır saklamak, Dostluk, Ticaret, Düşmanla iyi geçinmek, İzzet, İyi ad bırakmak, Giyim kuşam ve çeşitli davranışlar, Kefil, vasi, vekil ve mütevellî olmamak, Borç vermek).

d. İlim Konusu (Naklî ilimler, Alet ilimleri).

e. Sosyal eleştiri.

B. İBRAHİM GÜLŞENİ'NİN PENDNÂMESİ

Edebiyatımızda pendnâme yazan mutasavvıf şairlerden birisi de Halvetiyye tarikatının Gülşeniyye şubesinin kurucusu İbrahim Gülşenî'dir (ö. 1534)⁵². Diyarbakır'da doğan İbrahim Gülşenî, gençlik yıllarında ilim tahsili için Tebriz'e gitmiş ve orada öğrenimini sürdürürken Akkoyunlu devlet ricaliyle tanışma imkanı bulmuştur. Dede Ömer Rüşenî'nin irşadıyla seyr ü sülûkunu tamamlayan Gülşenî, şeyhi Rüşenî'nin 1487 yılında vefatı üzerine tarikatın başına geçmiştir. Daha sonra Tebriz'den ayrılarak Kahire'ye yerleşmiş, Kahire'nin Osmanlılar tarafından alınmasından bir süre sonra, bölgedeki şöhreti ve etkin nüfûzundan dolayı İstanbul'a çağrılarak sorgulanmış, suçsuz olduğu anlaşılardan serbest bırakıldıktan sonra tekrar Kahire'ye dönmüş ve ölümüne kadar da burada yaşamıştır⁵³.

⁵² Hayatı ve eserleri hakkında bkz. Himmet Konur, *İbrahim Gülşenî Hayatı, Eserleri, Tarikatı*, İstanbul 2000.

⁵³ Himmet Konur, *a.g.e.*, s. 234.

Türkçe, Arapça ve Farsça birer *Divan*'ı bulunan Gülşenî'nin *Kenzü'l-Cevâhir* ve *Ma'nevî* isimli iki Farsça eseri ile *Tahkikât-ı Gülşenî* ve *Pendnâme* isimli iki Türkçe eseri daha bulunmaktadır⁵⁴.

Makalemize konu olan Gülşenî'nin *Pendnâme* isimli eserinin, iki yazma nüshası bilinmektedir. Bunlardan biri Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut Efendi Bölümü 1042 numarada kayıtlıdır. *Pendnâme-i Hazret-i Kutbü'l-Ârifîn ve Zübdetü'l-Muhakkikîn ve Sultânü'l-Âşıkîn Şeyh İbrahim Gülşenî Kaddese'llâhu Rûhahü'l-Azîz* başlığını taşıyan harekesiz olarak talik hattıyla kaleme alınmış bu risâle 17b-20a varakları arasındadır ve toplam 196 beyittir. Nüshada müstensih ismi ve istinsah tarihi de bulunmamaktadır⁵⁵.

Abdülbaki Gölpınarlı tarafından tanıtılan bu eserin ikinci bir nüshası ise Mevlana Müzesi İhtisas Kütüphanesi 4032 numarada kayıtlı bir mecmua içerisindedir. Başlığı bulunmayan ve söz konusu mecmuanın 147a varak numarasında yer alan “*Ey 'atâ-pâş u hatâ-pûş-ı kadîm*” mısrayla başlayan bir mesnevî⁵⁶, Gülşenî'nin *Pendnâme*'si değil, farklı bir eserdir. Gülşenî'nin *Pendnâme*'si, baş taraftan oldukça eksik olmakla birlikte, 149a'dan itibaren başlamaktadır. Eser, Süleymaniye nüshasında 19b'de yer alan,

Ey püser sa'y eyle buyurdı Hüdâ

Leyse li'l-insâni illâ mâ se'â

beytiyle başlamaktadır. Bu beyit Süleymaniye nüshasında 171. beyite tekabül ettiğinden dolayı, Mevlâna Müzesi'ndeki nüshanın, 170 beyit eksik olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu nüshada Gülşenî'nin *Pendnâmesi*'nin son 24

⁵⁴ Himmet Konur, Çobannâme isimli Türkçe bir eseri daha olduğunu söylüyorsa da bu eser İbrahim Gülşenî'nin değil, şeyhi Dede Ömer Rûşenî'nindir (Bkz. Himmet Konur, *a.g.e.*, s. 177).

⁵⁵ Bu eserden bizi haberdar eden ve elindeki yazma nüshanın fotokopisini yayınlamamız için bize veren Y. Doç Dr. Himmet Konur Bey'e teşekkürü bir borç bilirim.

⁵⁶ Bkz. Abdülbaki Gölpınarlı, *Konya Mevlâna Müzesi Yazmalar Katalogu*, Ankara 1972, III, 186.

beyti yer almaktadır⁵⁷. Nesih hatla kaleme alınmış olan bu nüsha harekelidir. Nüşanın sonunda (vr. 149b) Rasim isminde bir müstensih tarafından yazıldığı anlaşılan

Ey kerîm ü pür-kerem ey rahmeti çok zü'l-celâl

Dilerem senden daḥî hem mâh u sâl

Ḥayra yazsun şerrini anuñ Kirâmen Kâtibîn

Kim unutmaya du'âdan bu kitâbuñ kâtibin

beyitlerinden sonra,

El-hattu bâḳî ve'l-'ömrü fânî

El-'abdü 'âsî ve'r-Rabbü 'âfî

Ketebehu'l-faḳîrû'l-ḥaḳîr Râsim

mısralarıyla tamamlanmaktadır. Diğer yazmada olduğu gibi bu yazmanın da istinsah tarihine ilişkin olarak her hangi bir kayıt bulunmamaktadır. İbrahim Gülşenî'nin Divan'ı içerisinde de⁵⁸ yer almayan Pendnâme'sinin, yaptığımız araştırmalara rağmen, bu iki nüsha dışında başka bir nüshası da şimdilik bilgimiz dahilinde değildir.

⁵⁷ Bir sonraki bölümde metnini verdiğimiz Pendnâme'de, Süleymaniye nüshası esas alınmış, Mevlana Müzesi'nde bulunan yazmadaki farklılıklar ise dipnatta varak numarasına göre gösterilmiştir. Karşılaştırmada kullandığımız M kısaltması Mevlana Müzesi nüshasını ifade etmektedir.

⁵⁸ Bkz. İbrahim Gülşenî, *Divân-ı Gülşenî*, Ali Emîri Kütüphanesi, Manzum, no: 379, 78 vr.

Pendnâme'de iki ayrı aruz kalıbı kullanılmıştır. Metinde de görüleceği gibi eser, genel olarak *Mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün* kalıbıyla yazılmasına rağmen, bazı beyitlerde *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbı da kullanılmıştır⁵⁹.

Dînî ve ahlâkî öğütlere yer verilen bu eserde yeri geldikçe ayet⁶⁰ ve hadislerden⁶¹ iktibaslar yapılmış, ayrıca diğer pendnâmelerde de olduğu gibi atasözleri ve deyimler de kullanılmıştır. Eserde yer alan atasözlerinden bazıları şunlardır:

Ölen ile ölünmez (67)⁶², Ölünün yüzü soğuk olur (68), Âşığa nasihat kâr etmez (87), Tatmayan bilmez / Ateş olmayan yerden duman tütmez (94), Gülü seven dikenine katlanır (120), İki karpuz bir koltuğa sığmaz (123), Çatal kazık yere batmaz (124) vb.

Gülşenî'nin bu eserinde bulunan deyimler ve bu deyimlerin geçtiği beyitler de şöyledir:

Âlemi yüzüne [kendine] güldürmek (73), Ayak bağı olmak (101), Yakasını yırtmak (102), Murat okunu nişana erdirmek (115), Menzil almak / Yolda kalmak (119), Cihanı terk etmek (126), Gıybet etmek (130), İncinmek, gam çekmek (131), Yola girmek, yol eri olmak (144), Yerle yeksan olmak / Kötülük edene iyilik etmek (145), Gözüne çöp gibi görünmemek (151), Allah'tan gelene sabretmek / Şikayet etmemek (182) vb.

Dînî ve tasavvufî öğütlerle dolu olan bu eserde, şairin ismi dışında üç isme daha rastlanmaktadır. İsimlerden biri Hz. Peygambere aittir:

Dahî farz u sünneti eyle edâ

Çavl-i *Ahmed* dürür vü emr-i Hüdâ (189)

⁵⁹ Bkz. 171-183 ve 187-195. beyitler.

⁶⁰ Bkz. 171, 187. beyitler.

⁶¹ Bkz. 60, 121, 128, 129. beyitler.

⁶² Parentez içinde verilen rakamlar metindeki beyit numaralarını göstermektedir.

Bir beyitte dünyanın faniliği sebebiyle çok uzun bir hayat yaşamış olan Nuh peygamberden bahsedilmektedir:

Meğer kim sordılar *Nûh-ı nebîden*
Ki ne gördüñ bu dünyâ-yı denîden (20)

Eserde yer alan diğer isim, bir mesnevî kahramanı olan Ferhat'dır:

Değildir lâle tağ içre açılmış
Yüreği kanı *Ferhâd*'uñ saçılmış (8)

Şairin ismi ise 195. beyitte geçmektedir:

Gülşenî bu pend-i ruh-efzâya gûş
Futmaz illâ ol ki var zâtında hûş

Gülşenî, işaret ettiğimiz insan isimlerinden başka, yeri geldikçe ifade ettiği fikirlere de uygun olarak hayvan ve çiçek isimlerine de yer vermektedir. Çiçek olarak sadece lale (5, 8) ve gül (6) ismine yer veren şair, şîr-i nerre (kaplan, 88), örümcek, çekirge, hümâ (105, 125), at (107), pervâne (157, 169), canavar (184) ve hâr (eşek 186) gibi hayvan isimlerini çeşitli beyitlerde kullanmaktadır.

Himmat Konur bu eseri tanıtırken; "*Dünyaya karşı tavır almayı işleyen didaktik bir manzumedir. Aşk ve muhabbet gibi nazarî ve estetik değerlerle, iyilik ve çalışma gibi amelî-etik konular içiçe ve başarı ile işlenmiştir. Bu şiirinde genel olarak menfî bakış açısı hakimdir; nelerin kötü olduğu ve yapılmaması gerektiğinden bahsedilmektedir. Aşk ve melametten bahseden*

beyitlerde ise coşkulu ifade tarzı dikkati çekmektedir.” ifadelerini kullanmaktadır⁶³ ki bu durumu şu beyitlerde açıkça görmek mümkündür:

Yüri zâhid yüri ‘âşıklaruz biz
Farîk-1 ‘aşqda sâdıklaruz biz

Melâmetle şağın kırkutma bizi
Yolumuzdan yüri ürkütme bizi

Naşîhat ‘âşığa hiç kâr ider mi
Melâmetden ya ‘âşık ‘âr ider mi⁶⁴

Futuşuram yanaram söylemezsem
Derûnum derdini şerh eylemezsem

Yanaram şevk ile şâm u seher-gâh
N’ola ger âh idersem derd ile âh

Başına gelmeyen bu hâli bilmez
Od olan yerde dütüñ eksik olmaz⁶⁵

⁶³ Bkz. Himmet Konur, *a.g.e.*, s. 177.

⁶⁴ Bkz. 85-87. beyitler.

⁶⁵ Bkz. 92-94. beyitler.

Eserde; dünyanın geçiciliği, felek ve zamânededen şikayet, kazâ ve kadere razı olma, mal ve mülk sevgisinin kötülüğü, ölüm gerçeği ve ölüme hazırlıklı olmanın gereği, Allah sevgisi, ehlu'llahla birlikte olmanın gereği, dünya ve ahiret dengesinin iyi kurulması, âşık, sûfî ve melâmî meşrep olma, kınayanın kınamasından korkmama, kötülüğe iyilikle karşılık verme, Allah'ın af, mağfîret ve ihsanının bol olduğu, çalışmanın gereği, işi ehline sorma, gönül ehli ile sohbet etme, verilen nasihati dinleme, sözünde durma, başa gelene sabretme, başkalarının ayıplarını açığa vurmama, farz ve sünnetleri yerine getirme, ibadeti cennete girmek ya da cehennemden kurtulmak için değil de sadece Allah sevgisi sebebiyle yapma vb. konular yer almaktadır⁶⁶.

⁶⁶ Bu mesnevînin dînî ve tasavvufî yönü Y. Doç Dr. Himmet Konur tarafından bir makale halinde hazırlanmakta olduğundan biz burada sadece bu kısa tanıtım ile eserin metnini vermekle yetineceğiz.

D. METİN

[*Mefâ'ülün mefâ'ülün fe'ülün*]

17b 1 Cihân bir menzil-i 'ibretdür ey dost
Maķâm-ı hâyret ü hasretdür ey dost

Çatı 'ayyâre vü mekkâredür bu
Çatı ğarrâre vü ğaddâredür bu

Kimüñ güldi yüzine bu zamâne
Ki virmedi bahârını hazâne

Felek kime yedürdi bir kaçık bal
Ki tasıyla içirmez zehr-i kıttâl

5 Ne-deñlü lâle kim var tağ içinde
Çamüsünüñ komışdur dâğ içinde

Ne gül kim bitdi gülzâr arasında
Deñeseñ her biri hâr arasında

Çemen ki gülşeni zeyn itdi düpdüz
Felek bükdi bilüñ urdı yere yüz

Değildir lâle tağ içre açılmış
Yüreği kanı Ferhâd' uñ saçılmış

Şakın aldanma çerhuñ gerdişine
Göñül bağlama anuñ bir işine

10 Güler gerçi cihân halkuñ yüzine
Velî toprağ şaçar âhir gözine

İki gün kime yâr olsa bu 'âlem
Üçüncü gün evin gör tolu mâtem

Eğer şâd olurısa kişi bir gün
Nice günler olur gâyetde mahzûn

Saña meyl eyledükce çerh-ı gaddâr
Sen anı şanma gerçek hîlesi var

Ki döker dâne seni avlamağa
Halâs it kuşca cânuñ girme ağa

15 Saña sükker deyü şunduğı semdür
Vefâlu şanduguñ cevr ü sitemdür

Ki ölüm gösterür āb-ı hayātı
Ki içseñ çatre bulursun memātı

Eğer sultān iderse seni tahta
Girev eyler tayađuñ iki tahta

Semādan geh yüceldür qadrüñ ammā
Ecel şehbāzına eydür ki qoma

Bu dünyā dündür gāyet denīdür
Faķır oldur ki ol bunda ğanīdür

20 Međer kim sordılar Nūh Nebī'den
Ki ne gördüñ bu dünyā-yı denīden

Bu deñlü 'ālem içre 'ömr sürdüñ
Nice bildüñ cihānı nice gördüñ

Didi bir evdürür iki qapulu
Belā vü miñnet ile içi tolu

Birinden girdim ü çıqdım birinden
Anuñ hāżż etmedüm hiçbir yerinden

Pes imdi işbu söz gerçektür ey dost
Nažar eyle atı g kcekt r ey dost

25 Bunun balı bel  v  şehdi semd r
Zeri p r-zehrd r s mi sitemd r

am  zevinde bir am oldu m dam
Vuc dında 'adem Ő dide m tem

in sıdur fen  d n rıdur n r
S r rıdur Ő r r v  m lıdur m r

Dev sı derd   genci renc   zahmet
Ki 'ayŐı n Ő olur lezz tı zillet

BunuŐ her dirhemin vehm bil ey Ő h
Őaf sını cef  v  c hını  h

30 BaarsaŐ ger fen  g ziyle tahta
G r rsin kim hem n bir urı tahta

18a M n sib geri kim z hirde f hir
Vel  zilletd r ol d ny  v   hir

Ne deñlü olursa artıķ revācuñ
Bile artar yanınca iħtiyācuñ

Şu kim aldandı cāh u ‘izzetiyle
Dürüşdi mansıba biñ ‘izzet ile

Sen anı şanma kim hoş ‘ālemi var
Hezār endişesi yüz biñ ğamı var

35 Ne mansıb kim anuñla ‘izzet artar
Ĥaķıķatde belā vü miħnet artar

Müderislik ğam u derd ü belādur
Ĥazā hod cānib-i Ĥaķdan Ĥazādur

Bu sözi şanma kim düşine sözdür
Kime kim Ĥūĝ ise baña süzdür

Hevā yolında verdüñ ‘ömri bāde
‘Aceb bu kim daħi Ĥırsuñ ziyāde

Ölmeden gerçi kim turmaz Ĥaçarsın
Velī dāyim aña Ĥarşu koçarsın

- 40 Seni şol kim cihân içre yaratdı
 Nice yoldaşuñı qara yer'atdı
- Kimini kendü elüñle gömersin
 Aña kin bağlayup gözin yumarsın
- Seni 'âlemde bâqî mi şanursın
 Gözüñ aç kim soñunda utanursın
- Nice uzun uzun efgân idersin
 'Abes her gün nice biñ kâr idersin
- İşüñ hep hîle vü âl eylemekdür
 Şalâh emrinde ihmâl eylemekdür
- 45 Hevâdan yoħsa uşanmaz mısın hiç
 Ya toprağ olasın şanmaz mısın hiç
- Eğerçi asluñ ancağ bir avuç hâk
 Hoş uçarsın hevâ öñünce bî-bâk
- Hevâ yolında şu gibi aqarsın
 Heves odıyla canuñı yaqarsın

Futalım ki seni biñ sađ olasın
Ne ısı soñra çün toprağ olasın

Nice bed-‘aql ü bī-efkār imişsin
Soñun fikr eylemez bir yār imişsin

50 Kılursa sende böyle h^wāb-1 gaflet
Düşüñdür ravza-1 rıdvān-1 cennet

Şular kim cem‘ idüp şaklaya mālın
Zehī ahmak ki fikretmez meālin

Dün ü gün mülk ü mālā dürüşürler
Biregüler içüñ hoş çalışurlar

Çü her gün zāduñ olur saña ‘āid
Değil midür anuñ mā-zādı zāid

Ecel gelse yatuben zār olursın
Cihān u cāndan bī-zār olursın

55 Saña ol demde kimse çāre bulmaz
Kişiye soñ peşimān ısı kalmaz

Seni iki gözi gibi sevenler
Senüñ üstüñe toz kondırmayanlar

Öliceğ gözüñi anlar yumarlar
İledüp toprağa anlar gömerler

Çazup yeri düzerler saña sini
Çoyarlar hâşre dek içinde seni

Yağa üstüñe yağmurlar ese yıl
Çalasıñ çara yer içre nice yıl

60 Tenüñ toprağ içinde ola pāmāl
Enīsüñ çalmaya illā ki a‘māl

Saña ol demde ne ādem ola yār
Ne kimse ola hālüñden haberdār

‘Amelden özge olmaya çarīñüñ
Hudā’dan artuğ olmaya mu‘īñüñ

Evüñde ola ol gün ulu mātem
İçi ola belā vü miñnet ü ğam

18b Derilüp cem‘ olalar cümle yārān
Çıgırup eyleyeler āh u efgān

65 Nihāyet bir nice gün yād ideler
Añıcağ bir iki feryād ideler
Şoñucı ağlamağdan uşanurlar
Cihāna hiç gelmedüñ şanurlar

Cihān içre bu sözden hāğ söz olmaz
Ölen ardınca kimse ölmek olmaz

Şovuğ olur ölinüñ yüzi ey dil
Añulmaz adı illā bir iki yıl

Cihānı sen de ol vağtın bilürsin
Cihāna gelmedüñ gibi olursın

70 İlāhī bize ol demde mu‘īn ol
Bizi reddetme yanuñdan qarīn ol

Günahkāruz egerçi mağfired kııl
Yazuğlu kıllaruñuz merhāmet kııl

Mededsiz qalmışuz biz yā İlāhī

Mededsiz alanuñ sensin penāhı

Bu hāl ile bizi öldürme yā Rab

Cihān hālķın bize güldürme yā Rab

Cihān içinde gāyet çodur a'rāz

Dükenmez çünkü andan eyle i'rāz

75 o gāyri gönlüñi Allāh'a berkit
Dil ü cāndan āna sevgüñi berk it

o bu hālķı yür'ehlu'llāh ile ol

Gider gāyri hemān Allāh ile ol

Yüri dil hānesini hālvat eyle

Hā ile anda dāim šohbet eyle

Cihān senden dahī döndürmedin yüz

Gözüñ aç denīden el yu vü yum göz

Bu dünyādan saña ne ısısı ola

Çü māni'dür muhāa toğrı yola

80 ağıdur her işüñ çün cev-be-cev yil
Cihānda hāsıluñ bir cevce yo bil

Taşavvur itme ki yola gidesin
Ki dünyā-y-ıla ‘uqbā cem’ idesin

Bu ikisin kişi cem’ idemez hiç
Bu fikre kör bañıl baş idemez pīç
Cihāna geldi nice ‘āñıl-merd
Bunuñ cem’ine yol bulmadılar ferd

Şanasın bu iki cānibdür ey dost
Biri meşriķ biri mağribdür ey dost

85 Yüri zāhid yüri ‘āşıklaruz biz
Farīķ-ı ‘aşķda sādıklaruz biz

Melāmetle şaķın ķorķutma bizi
Yolumuzdan yüri ürkütme bizi

Naşīhat ‘āşıķa hiç kār ider mi
Melāmetden ya ‘āşıķ ‘ār ider mi

‘Aceb te’şīr ider mi ‘āşıķa pend
Olur mı şīr-i nerre rişteye bend

Şu divāne kim ol tutmaya zencīr

Aña ne fikr ü ne çäre ne tedbîr

90 Ne diyem saña ey zâhid ki ancağ
Bu 'aşğ ahvâlünü bilmez her ahmağ

Bizim 'aqlumuzu bu 'aşğ alıpdur
Bizi dîvâne öyle ol kılıpdur

Tutuşuram yanaram söylemezsem
Derünüm derdini şerh eylemezsem

Yanaram şevğ ile şâm u seher-gâh
N'ola ger âh idersem derd ile âh

Başına gelmeyen bu hâli bilmez
Od olan yerde dütün eksik olmaz

95 Muhabbet cāmını biz çünkim içdük
Cihân u cāndan ol demde geçdük

Çü biz ol cāmdan bir kıatre tatdık
Kamū varımuza ol cāma şatdık

Anuñçün böyle ser-gerdānlaruz biz
Cihānda bir bölük hayrānlaruz biz

Bize ‘aşq oldı endīşe hemīşe
Bize dīvānelikdür kār u pīşe

19a Biz olduq bāde-i ‘aşq ile bī-hūş
Değil ‘aql ile bizim başımız hoş

100 Ezelden ‘aşq ile hum-hāneyüz biz
Anuñçün ‘aql ile bīgāneyüz biz

‘Aql hod ‘aşq ile yağıdur ey dost
Bu yolda ol ayañ bağıdur ey dost

Eğer biñ yıl iderse yaqasın çāk
Bu sırdan bī-haberdür ‘aql ü idrāk

‘Aql bir kıtredür nisbet bu bañre
İhāta ide mi ‘ummānı kıtre

Şikārına bu sayduñ bulmaz ol yol
Bu şahráda kınatsız kıuş durur ol

105 Örumcek tuta mı mürğ-ı hevāyı
Çekirge nice sayd ide hümāyı

Bu yolda ol kişidür merd-i sâlik
Kim ola her nefes gönlüne mâlik

Bu yolda ol be-gâyet bî-hünerdür
Bu sözden 'akl atı bî-haberdür

Bu yolda âlet-i külli göñüldür
Burada rûh zîrâ 'aql-ı küldür

Bu yolda kim bugün virmezse varın
Ne yüz ile varır ol yâre yarın

110 Bu yolda baña ne ğam ger ölem ben
Ölüm oldur ki andan dür olam ben

Bu yolda ölen için ğam gerekmez
Şehîd-i 'aşk için mâtem gerekmez

Bu yolda kişi başa câna kıalmaz
Muhanneş kişi bu meydâna gelmez

Bu yolda fân'olur varın virenler
Kim anlardur murâdına irenler

Ne ğam anlara meydān anlaruñdur
Bugün ‘ālemde devrān anlaruñdur

115 Çü ğalmadılar anlar başa cāna
Murād oğın irürdiler nişāna

Çü gerçek Ħağğ’a ‘āşık oldu anlar
Tarīğ-ı Ħağ’da sādık oldu anlar

İki ‘ālemde devlet anlaruñdur
Şafā vü zevğ u rāhat anlaruñdur

Kilīd-i ‘aşğ miftāhı belādur
Düşen ‘aşğa belāya mübtelādur

Belāya śabr idenler menzil alur
Taĥammül itmeyenler yolda ğalur

120 Belāsından ğaçan ol yāre irmez
Dikenden incinen ğülzāre girmez

Pes imdi meşriğa ger ‘azm iderseñ
Bir adım yir aña ğarşu giderseñ

Uzarsın ol kadar mağribden ey dost
Ba'îd olursın ol cānibden ey dost

Futlur şanma iki kıbleye yüz
Ki bir oltuğa şıgmaz iki arpuz

Göñül iki bölünse iş biter mi
Çatal olsa azık yire batar mı

125 Ya bellü bu cihānı ihtiyār it
Ya var devlet hümāsını şikār it

Ya bellü bu cihān eşgālını gör
Yaħud terk it cihānı cān olagör

Cihānda gerçi çodur adı şüfi
Çıarup cübbeyi terk itdi şüfi

Velī sen 'āşık-ı sādık olagör
Ĥayāt isterseñ ölmeden ölegör

Senüñ ĥauñda geldi çünkü *mütü*
Gel imdi meyyit ol *abl'en-temütü*

130 Derilüp seni ğıybet eyleseler
Senüñ'çün nice sözler söyleyeler

Sen aña incinüp ğam çekme aślā
'Abeś başuña alma ıurı ğavğa

Nażar ııl ğör anı kim söylediler
Seni zemmi idüp isnād eylediler
O hālet vākı'an var ise sende
Pes insāf eyle hiç incinme sen de

Saña tenbīh bil anı Ğudā'dan
Çalış kim ıurtulasın ol belādan

135 Vü ğer yoğ ise hod devlet değil mi
Ğünahlarıña keffāret değil mi

Ğünahuñ alasıdur ħalk-ı 'ālem
Ğākıķat söz budur Allāhu a'lem

19b Bi-hāmdi'llāh muħabbetdür yolumuz
Bize bu yolu ğösterdi ulumuz

Muħabbet her kimüñ kim rehberidür

Bu yolda bil kim ol meydân eridür

Öligör cânuñı ihyâ dilerseñ

Ço nefsi cennet-i me'vâ dilerseñ

140 'Abâlarñı libâs idin palâsı

Ki atlas giyenüñ çoçdur belâsı

Behey miskîn behey miskîn beri gel

Gözüñ aç hizmetüñde olma kâhil

Neñe gerek senüñ tûl-ı emeller

Neñe gerek bu yaramaz 'ameller

Yürü var ihtiyâr it bir maçâmı

Göze gösterme her giz hâs u 'âmı

Cihân senden cihândan sen berî ol

Yola gir sen de gerçek yol eri ol

145 Bu halk olsun yanuñda cümle yeksân

İsâet eyleyene eyle ihşân

Göñülden kimseye hiç eyleme kîn

İçerden kîn tutmaç itme âyîn

Seni ger itseler zemm ü mesāvī
Yanuñda medh ile olsun müsāvī

Muĥabbet nūrı çünkim cāna geldi
Kesüp zünnārı nefis īmāna geldi

Muĥabbether kimüñle kim ola yār
İki ‘ālemden eyler anı bī-zār
150 Göñül virmez ol ayruķ bu cihāna
Eline gireni atar yabāna

Anuñ bir nesneye hiç meyli ķalmaz
Ķamū ‘ālem gözine çöpce gelmez

İder ķat‘-ı ta‘alluķ māsivādan
Keser göñlini yād u āşinādan

Rızā-yı Ĥaķ olur ancaķ murādı
Ne ğam te’sīr ider aña ne şādī

Anuñ endīşesi ancaķ Ĥaķ olur
Gice gündüz Ĥaķ’a müstaĝrāķ olur

155 Ne ısıfı fikr ider ne ĥod ziyān ol

Anuñ fikri hemân oldur hemân ol

Yanında hep bir olur eyü yavuz
Umaruz biz de anlardan olavuz

Ayırma bizi ol pervânelerden
Halâs it bizi bu bîgânelerden

Ümîdüm var durur yâ Rab ırapuñdan
Ki red itmeyesin beni ırapuñdan

ırapuñda gerçi 'âsî ıullaruñ çok
İçinde bilürem benden beter yok

160 Velâkin lutfuña yok hadd ü gâyet
Senüñ in'âmuña yokdur nihâyet

Nice 'âsîlere ihsân idersin
Gedâyı añsuzın sultân idersin

Senüñdür iş ıalanı hep bahâne
ıabül ü reddüñe yoñdur nişâne

Şu cân kim 'aşkıdan bî-derddür ol
Aramuzda bizim nâ-merddür ol

Şu kim ‘aşkuñ şarābından ayıkdur
Bu meclisde hemān ol bir oyukdur

165 Irāğ olsun irāğ ol bizden ey cān
Bizüm n’eyler aramuzda o nādān

Bu rāza değme kişi maḥrem olmaz
Olur olmaz bizümle hemdem olmaz
Foludur ḥānemüz mestānelerle
İşimüz yok bizüm bīgānelerle

Bu meclis ehli hep ‘aşq erleridür
Muḥabbet mülkinüñ serverleridür

Bu bezmüñ lāyıkı dīvānelerdür
Bu şem‘uñ ‘āşıkı pervānelerdür

170 Umaruz ‘ömrümüz olduqça ey Ḥāq
Muḫārīn bize anlar ola ancaq

[Fā ‘ilātün fā ‘ilātün fā ‘ilün]

Ey püser sa‘y eyle buyurdı Ḥudā

*Leyse li'l-insāni illā mā se'ā*⁶⁷

Çün sebepdür sa'y bulmağa kemāl⁶⁸

'Ākıbet sa'y-i cemīl olur cemāl

Sa'y iden bulur sa'ādet bī-gümān

Kāhil olmağdur şeķāvetden nişān⁶⁹

20a Sa'y olur kārı hemīşe 'āķılıñ

'Ādetidür kāhil olmağ cāhilüñ

175 Hemdem olma cāhil-i bī-ğayrete

Düşmeyesin tā ki çāh-ı hāsrete

Ehl-i diller sóhbetin kılub taleb⁷⁰

Rahmet-i Hāķķ'a bu sóhbetdür sebeb

Nefs-i şūma uyma kim gümrehdür ol

'Aķla uy kim göstere tā toğrı yol⁷¹

Dāniş ehline danış var her işüñ⁷²

⁶⁷ eyle: it ki // Leyse: Ve en leyse (M 149a).

⁶⁸ bulmaga: olmaga (M 149a).

⁶⁹ Bu beyit M'de yer almıyor.

⁷⁰ sóhbetin kılub taleb: sóhbetini it taleb (M 149a).

⁷¹ göstere tâ: gösterür bu (M 149a).

Tā ki senüñ dāhi ola dānişüñ

Çavlüñe dur itme ‘ahdüñe hilāf
Rāst-güftār ol sözüñde urma lāf⁷³

180 Güş tut her çande olsa zerre pend
Meskenetden dem ur olgıl sūd-mend⁷⁴

Ĥağ’dan irişen belāya šābir ol
Zīnhar itme şikāyet şākir ol

Ger görürseñ kimse ‘aybından eşer
Çılma rüsvāy setr itmekdür hüner⁷⁵

‘Aybuñı setr itmek isterseñ eğer
Çaybetine dil uzatm’odur hüner⁷⁶

[*mefā ‘ilün mefā ‘ilün fe ‘ülün*]

⁷² ehline danış var her işüñ: ehliyle danış her işüñ (M 149a).

⁷³ sözüñde: sūñde (M 149a).

⁷⁴ olsa zerre pend: ola dürr-i pend // olgıl sūd-mend: olma ĥod-pesend (M 149a).

⁷⁵ Bu beyit M’de yer almıyor.

⁷⁶ İtmek isterseñ eğer: olmak isterseñ senüñ // Çaybetine dil uzatm’odur hüner: Dil uzatma çaybetine kimsenüñ (M 149a).

Şu kişi kim bu işden bî-âberdür
Ne insân ol hemân bir cânavardur⁷⁷

185 Şu cân kim 'aşk ile mahrem değıldür
Hemân sûretdür ol âdem değıldür

Şu ten-perver ki ehl-i dil değıldür
Eğer har dir isem müşkil değıldür

[Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün]

Çirre olma ger bulasın 'izz ü cân
Şâkir ol kim dañi artura İlâh⁷⁸

'Ayn-ı 'izzetdür cihânuñ zilleti⁷⁹

⁷⁷ M nüshasında 184-186. beyitler yer almıyor. Bunların yerine aşağıdaki beyitler bulunuyor.

Kızbi terk it söyleme fuñş ü fişâr
Hîme-i düzâñdan olma zînhâr

Qâni' ol Hâk'dan irişen ni'mete
Bî-қанâ'at bigi düşme miñnete

'İllet-i hıkd u hasedden haste-cân
Olma kim yoğdur devâsı bî-gümân (M 149a)

⁷⁸ Bulasın 'izz ü cân: bulursañ māl ü cân // Şâkir ol kim dañi artura İlâh: Mālı mār eyle hâqîkat cânı çâh (M 149b).

‘İzzeti terk eyle fikr it zilleti

Dāhi farz u sünneti eyle edā
Çavl-i Aĥmed dūrür ü emr-i Ĥudā⁸⁰

190 Tābi‘-i ŧer‘ ol tarīkat isteseñ
Foğrı yol budur tarīkat isteseñ
Ger dilerseñ tā‘atüñ ola kabül
Tevbekār u ‘ākıbet-endīŧe ol

Tekyelenme tā‘at itseñ bī-ĥisāb
Fazl-ı Ĥaĥ’dandur kiŧiye feth-i bāb

Cennet için tā‘at itme zīnhār
Çılmasun ‘ābid seni endüh-ı nār

Her du‘āda Ĥaĥ rızāsın kııl taleb
Kim ĥalās-ı bendeye budur sebep⁸¹

195 Gülŧenī bu pend-i ruĥ-efzāya gūŧ
Futmaz illā ol ki var zātında hūŧ

⁷⁹ ‘izzetdür cihānuñ zilleti: zilletdür cihānuñ ‘izzeti (M 149b)

⁸⁰ Aĥmed dūrür: peygāberdür (M 149b).

⁸¹ budur: oldur (M 149b).

Gerçi hâk söz acı gelür cāhile
Lîk tatludur şekerden 'āqıle⁸²

⁸² Acı gelür: telh olur // tatludur: şîrîndür (M 149b).